Agrometsässä

8.11.2019

Suomessa keskustelu maatalouden ja metsätalouden välillä on koettu melko sektorimaiseksi. Sektorimaisuus korostuu esimerkiksi ilmastonmuutoskeskustelussa. Kansallisessa ilmastokeskustelussa osa metsäalan toimijoista haluaa metsittää esimerkiksi kaikki turvepellot ja käytöstä poistuneet turvetuotantoalueet. Samaan aikaan kuitenkin maatalouspuolen toimijat etsivät ilmastoviisaita ratkaisuja turvepeltojen ja turvekenttien viljelyyn maaperän hiilensidonnan vahvistamiseksi. Molemmissa sektoreissa ajatellaan suoraviivaisesti, että muita vaihtoehtoja ei ole, tai jos on, niin ne eivät ole olemisen arvoisia. On kuitenkin tarpeen pohtia erilaisia tarvelähtöisiä ja monimuotoisia toimintatapoja osana laajempaa maankäytön suunnittelua. Osa ratkaisumalleista voivat hyödyttää kaikkia osapuolia ja tarjota hyviä vaihtoehtoja myös maankäytön ilmastopäästöihin.

Etelä-Euroopassa ja kehitysmaissa sovelletaan agroforestry-mallia, jossa on yhdistetty samanaikainen maataloustuotanto ja puiden kasvatus. Viljaa tai maissia voidaan kasvattaa oliivi- tai hedelmäpuiden kanssa samoilla tiluksilla. Puut sitovat hiiltä ja tasaavat ääreviä ilmasto-oloja peltokasvien kasvua turvaten. Puiden karsinta tuottaa oksabiomassaa, joka voidaan hakettaa maatilojen lämpölaitoksille polttoaineeksi. Periaatteessa kuusiaita eteläpohjalaisen viljapellon laidalla on sekin agroforestry, jos aihe määritellään kevyesti. Suomessa tarvitaan kuitenkin lisää keskustelua agroforestryn mahdollisuuksista.

Pakuria ja pähkinöitä samasta metsästä

Suomessakin on muutama esimerkki agroforestry-alasta. Lokakuun lopulla päästiin Karjalohjalla vierailemaan suomalaisessa peltometsässä. Vierailun aikana tutustuttiin pakurin ja sienten kasvatukseen Mustion kääpäfarmilla. Tilan koivuihin oli siirretty ns. ymppäämällä pakurikääpää, josta voidaan valmistaa mm. pakuriteetä. Pakuriviljelmän perustamiseen tarvitaan sopiva kohde, ja nykyaikaisessa pakurikoivikossa tulisi olla vähintään 400 koivua hehtaarilla. Jos yhdessä koivussa on neljä pakuriymppiä, voidaan kahdeksassa vuodessa päästä noin 20 000 euron hehtaarituottoon. Kokonaisvaltainen pakurin laatuketju metsästä tuotantolaitokselle ottaa huomioon myös ruokaturvallisuuden. Pakurinviljely kannattaa keskittää huonolaatuisiin koivuihin, ja vaneritukkipuissa ei pakuria kannata kasvattaa.

Kääpäfarmilla kasvatettiin myös siitakesientä puutavaravarastoissa. Mielenkiintoista oli, että metsässä tuotetusta siitakesienestä maksetaan kaksi kertaa enemmän kuin sisätiloissa tuotetusta sienestä. Esimerkiksi Aasiassa arvostetaan puhdasta suomalaista luontoa. Toisaalta luonnossa tuotettu siitakesieni on käynyt läpi luonnon prosessit ja satonäkymiin liittyvät riskit, mikä näkyy tuotteen hinnassa.

Kuvat: Siitakesienten kasvatusta metsässä. (Kuva: Risto Lauhanen.)

Kääpäfarmin tammipölkyissä kasvoi orakasta, mikä sekin on ruokasieni. Lisäksi kääpämetsässä kasvoi pähkinäpensasta. Etelärannikolla pähkinäpensas tekee satoa, mutta Etelä-Pohjanmaalla tiettävästi ei. Kääpämetsän männyissä viljeltiin lattakääpää.

Koska kääpäfarmi on ruoantuotantoalue metsässä, on se kirjattu pelloksi Ely-keskuksen järjestelmässä. Luokitus varmistaa sen, etteivät jokamiehenoikeudet päde kyseisessä metsässä ja ulkopuoliset kerääjät pysyvät viljelmältä pois. Jos ruoantuotannossa olevan metsän määrittää virallisesti pelloksi, ei alueen osalta kuitenkaan makseta maataloustukia. EU siis määrittelee edelleenkin pellot ja metsät erikseen. Agro-forestry-alueet on kuitenkin aina hyvä rajata ja merkitä maastoon.

Puusta ruokaa

Mutta takaisin kansalliseen ilmastokeskusteluun. Maankäyttökysymyksissä Suomessakin on hyvä pohtia peltometsien ja metsäpeltojen mahdollisuuksia. Jos käytöstä poistettu turvetuotantoalue metsitetään hieskoivulle, niin varttunutta koivikkoa voisi aikanaan käyttää myös elintarviketuotannossa, kuten pakurin ja siitakesienen kasvatuksessa.

Toimintamallilla ei välttämättä vaarannettaisi metsäteollisuuden puunhankintaa, sillä hieskoivun tukkiosuus on ollut vain noin 10 % puuston runkotilavuudesta. Toisaalta laajaperäisen viljelyn piirissä olevia turvepeltoja

voitaisiin metsittää ja tuottaa niissä ruokaa. Tällä lailla voidaan yhdistää niissä parhaimmat puolet maataloudesta ja metsätaloudesta sekä optimoida alueiden hiilensidontaa.

Toimintamallien yhdistämisellä voitaisiin tukea kestävää kehitystä, sillä sektoriajattelun poistuessa voitaisiin saavuttaa parhaimmat vaihtoehdot sekä maanomistajan että ympäristön näkökulmasta. Aihepiiriin tarvittaisiinkin lisää tki-hankkeita ja uusia avauksia.

Makuja maakunnan metsissä –hanke *vieraili eteläpohjalaisten maatalousyrittäjien ja metsänomistajien kanssa Suomen Agrometsä Oy:n farmilla lokakuun lopulla. Metsäkeskuksen ja SeAMKin Makuja maakunnan metsistä –hanke kehittää parhaillaan mm. metsän antimien hankintalogistiikkaa maakunnan Ruokaprovinssin vahvistamiseksi vuosina 2019-2021. Hanke toimii Manner-Suomen maaseutuohjelman, Etelä-Pohjanmaan Ely-keskuksen sekä yksityisten toimijoiden rahoituksella.***Risto Lauhanen,** MMT, SeAMK Ruoka
Kari Laasasenaho, FM, SeAMK Ruoka